

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20.051.168
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору наук з державного
управління, професору, професору
кафедри публічного управління та
адміністрування Карпатського
національного університету імені
Василя Стефаника
Сурай Інні Геннадіївні

ВІДГУК

офіційного опонента,
доктора наук з державного управління,
професора, завідувача кафедри менеджменту, публічного управління та
адміністрування Дніпровського державного аграрно-економічного
університету Бондарчук Наталії Володимирівни
на дисертацію Біннатов Олега Назімовича
на тему **«Механізми державного стимулювання розвитку малого і
середнього підприємництва в Україні»**, подану до захисту в разову
спеціалізовану вчену раду Карпатського національного університету імені
Василя Стефаника на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28
Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Актуальність теми дисертації зумовлена ключовою роллю малого і середнього підприємництва у забезпеченні сталого економічного розвитку України, формуванні середнього класу, створенні робочих місць та підвищенні конкурентоспроможності національної економіки. В умовах трансформаційних процесів, воєнних викликів і євроінтеграційного курсу держави особливої ваги набуває ефективна державна політика стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва. Незважаючи на наявність нормативно-правової бази та окремих інструментів підтримки, механізми державного стимулювання часто залишаються фрагментарними, недостатньо скоординованими та не адаптованими до реальних потреб підприємців. Це

обумовлює необхідність наукового осмислення та вдосконалення підходів до формування й реалізації державних механізмів стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва з урахуванням сучасних соціально-економічних умов України.

Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, темами та напрямками досліджень визначається її відповідністю пріоритетам державної економічної політики, Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, а також завданням реалізації Цілей сталого розвитку та євроінтеграційних зобов'язань України.

Тому, обґрунтування теоретичних, методичних та прикладних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, обумовлює актуальність дисертаційного дослідження О.Н.Біннатова, постановку мети роботи та завдань для її досягнення.

Дослідження корелює з науковими програмами у сфері державного управління та економіки, зокрема з проблематикою формування ефективних інституційних механізмів, удосконалення регуляторної політики, фінансово-кредитної та податкової підтримки підприємництва.

Дисертаційне дослідження реалізоване у межах науково-дослідної роботи за темою «Теоретико-методологічні та прикладні засади розроблення і функціонування інноваційних механізмів публічного управління та адміністрування» Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (номер державної реєстрації №0120U100494) та у рамках комплексного наукового проекту ГО «Міжнародний центр з розвитку науки і технологій» (номер державної реєстрації № 0118U100228). Внесок автора полягає в розробці пропозицій щодо удосконалення механізмів державного регулювання та стимулювання МСП.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків

і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Аналіз змісту дисертаційної роботи і наукових публікацій О.Н.Біннатова дають змогу зробити висновок про те, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації,

відповідають такому виду досліджень. Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені:

– *коректністю визначення об'єкту та предмету дослідження* (с. 20), та професійним вирішенням автором низки завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження (с. 19), та *адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті*: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його. Обравши об'єктом дослідження суспільні відносини, що виникають під час публічного управління процесами стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва (с. 20), автор досить ґрунтовно вивчає теоретико-методологічні основи дослідження механізмів державного стимулювання розвитку МСП у частині сутнісної характеристики механізмів державного стимулювання як складової системи державного регулювання підприємництва (с. 28-44), становлення державної політики стимулювання розвитку МСП в Україні (с. 44-62) та сучасні проблеми державного стимулювання розвитку МСП в Україні (с. 62-86). Логіка викладання матеріалу корелюється з предметом дослідження (с. 20) і обраними методами дослідження (с. 20-21). Це дозволило здобувачу сформувати підґрунтя з наукових підходів і концепцій, які покладено в основу даного дослідження;

– використанням *широкої джерельної бази* за темою дисертації і *достатнім масивом аналітичних даних*: список використаної літератури налічує 257 найменувань (с. 207-237); дослідження базується на працях закордонних і вітчизняних науковців, які присвячено різним аспектам державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва;

– обранням *методів дослідження*, які дозволили, зокрема: забезпечити системність, глибину та наукову обґрунтованість отриманих результатів, всебічно розкрити сутність і структуру механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва, простежити еволюцію державної політики у цій сфері, виявити ключові проблеми та диспропорції їх функціонування в умовах криз і воєнного стану, здійснити порівняльний аналіз національних і зарубіжних практик підтримки МСП, а також сформувати теоретичну модель, концептуальні підходи й практичні

рекомендації щодо удосконалення нормативно-правових, організаційно-економічних, фінансових та інформаційно-консультаційних механізмів державного стимулювання підприємництва в Україні;

– достатньою кількістю напрямів *апробації отриманих результатів* на чотирьох науково-комунікативних заходах.

Для дисертації характерна системність та ясність викладення матеріалу, вміння виділити суттєві моменти, чітка їх аргументація. Висновки дисертаційної роботи обґрунтовані та логічно впливають з викладеного матеріалу.

Розроблені та обґрунтовані автором положення, висновки й рекомендації мають практичне спрямування та можуть бути використані органами публічного управління задля удосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, а також, на нашу думку, в навчальному процесі з підготовки за освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами галузі знань «Публічне управління та адміністрування» та програмами короткотермінового підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, а також представників інститутів громадянського суспільства.

Ознайомлення з текстом дисертації дозволяє констатувати актуальність розроблення автором досліджуваної проблематики в цілому, виокремлення найбільш гострих проблем у межах предмета проведеного дослідження, а також наявність новизни їх наукового доробку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні актуального наукового завдання – розробці пропозицій щодо вдосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні в сучасних умовах та повоєнному періоді.

Основні результати, що мають елементи наукової новизни, полягають, зокрема, у такому: автором дисертації *вперше* розроблено Концепцію дерегуляції малого і середнього підприємництва для сучасного та повоєнного періоду (рис. 3.8, с. 183), яка ґрунтується на цілісній моделі зниження регуляторного навантаження, інтегрованої із державними політиками відновлення та довгострокового розвитку України. У межах Концепції

визначено стратегічні пріоритети стимулювання МСП (спрощення регуляторного середовища, пріоритет МСП у державній політиці, цифровізація, інтернаціоналізація та експорт, доступ до фінансування і держзакупівель, підтримка підприємницької культури, інноваційного, екологічного, соціального та інклюзивного бізнесу) (с. 184), а також обґрунтовано етапи її реалізації – від стабілізації до міжнародної інтеграції, що дозволило сформувати комплексну концептуальну основу дерегуляції МСП у контексті післявоєнної трансформації економіки (с. 188).

Автором дисертації *удосконалено* структуру механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на основі функціонально-цільового підходу (с. 88), який, на відміну від існуючих інституційних або фінансово-економічних класифікацій, передбачає виокремлення нормативно-правового, організаційно-економічного, фінансового та інформаційно-консультаційного механізмів як взаємопов'язаних елементів єдиної системи державного впливу (с. 87-96). Удосконалено також наукові підходи до аналізу тенденцій розвитку МСП шляхом поєднання оцінки динаміки підприємницької діяльності з ефективністю реалізації державної політики підтримки, що дало змогу сформувати інтегровану карту проблем стимулювання МСП з урахуванням концепції BANI (додаток В) та визначити напрями оптимізації політики в умовах війни та кризової нестабільності. Подальшого розвитку набув комплексний підхід до дослідження реалізації механізмів державного стимулювання МСП через інституційну інтеграцію органів державної влади, бізнесу та громадського сектору, зокрема шляхом обґрунтування створення Координаційного центру дерегуляції (с. 181), центрів підтримки бізнесу у кризових регіонах та антикорупційної цифрової платформи (с. 181-182).

Дістали подальшого розвитку, зокрема: наукові підходи до визначення сутності механізмів державного стимулювання як складової системи державного регулювання підприємництва, що дозволило перейти від фрагментарного трактування державної підтримки до її розуміння як цілісної, інтегрованої системи дій, інструментів і стимулів (п. 1.1). Удосконалено періодизацію еволюції механізмів державного стимулювання розвитку МСП в Україні на основі історико-інституційного та контекстного

аналізу, що відображає зміну державних пріоритетів під впливом соціально-економічних трансформацій, пандемії та війни (с. 45-52). Подальшого розвитку також набули засади адаптації зарубіжного досвіду державного стимулювання МСП, які формують цілісне бачення імплементації європейських практик у національну систему та підвищують ефективність державної політики підтримки малого і середнього підприємництва в умовах євроінтеграції (п. 3.1).

Вивчення в комплексі ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірності і новизни дозволяють зробити висновок щодо успішності виконання поставленого наукового завдання та належного рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

3. Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 277 сторінок, з них 180 – основний текст, містить 22 рисунки, 10 таблиць, 6 додатків, список використаних джерел становить 257 найменувань.

У розділі 1 «Теоретико-методологічні основи дослідження механізмів державного стимулювання розвитку МСП» розкрито теоретичні засади формування та функціонування механізмів державного стимулювання підприємництва (с. 28-43), проаналізовано етапи становлення та еволюції державної політики стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні (с. 44-61), а також систематизовано сучасні проблеми державного стимулювання МСП в умовах кризових явищ, воєнного стану та нестабільності регуляторного середовища (с. 62-86). У межах розділу уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема визначено сутність дефініцій «державне стимулювання розвитку бізнесу» та «механізми державного стимулювання розвитку підприємництва», що дозволило сформулювати цілісне наукове бачення ролі держави у створенні сприятливого підприємницького середовища. Важливим результатом є обґрунтована періодизація розвитку системи державного стимулювання МСП в Україні, яка відображає зміну державних пріоритетів

та вплив зовнішніх шоків і дозволяє визначити стратегічні орієнтири подальшої політики підтримки підприємництва.

У розділі 2 «Аналіз механізмів державного стимулювання розвитку МСП в Україні» здійснено комплексний аналіз структури та функціонування механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва (с. 87-103), досліджено нормативно-правовий (с. 96-103), організаційно-економічний (с. 104-110), фінансовий та інформаційно-консультаційний механізми державної підтримки МСП (с. 111-143). Автором удосконалено класифікацію механізмів державного стимулювання розвитку МСП та обґрунтовано їх функціональне наповнення, що дало змогу виявити ключові інституційні, фінансові та комунікаційні диспропорції у системі державної підтримки підприємництва. Аргументовано доведено, що нормативно-правовий механізм потребує гармонізації з європейськими стандартами, тоді як організаційно-економічний та фінансовий механізми характеризуються низьким рівнем результативності через обмежені ресурси, слабку координацію та недостатній моніторинг ефективності. Окрему увагу приділено проблемам регулювання МСП в умовах VANI-середовища, що підсилює наукову та прикладну цінність дослідження.

У розділі 3 «Удосконалення механізмів державного стимулювання розвитку МСП в Україні» представлено результати виконання ключових наукових завдань дисертації, пов'язаних із формуванням сучасних напрямів модернізації державної політики стимулювання підприємництва (с. 144-201). Проаналізовано зарубіжний досвід державної підтримки МСП та обґрунтовано можливості його адаптації в українських умовах (с. 144-172), розроблено Концепцію дерегуляції малого і середнього підприємництва як стратегічний інструмент зниження адміністративного тиску та підвищення передбачуваності регуляторного середовища (с. 173-190), а також запропоновано систему інноваційних методів, форм та інструментів державного стимулювання розвитку МСП (с. 191-201). Обґрунтованими є пропозиції щодо створення координаційних і цифрових інституцій підтримки бізнесу, запровадження інноваційних фінансових та «зелених» стимулів, а також розвитку підприємницької екосистеми в умовах післявоєнної відбудови. Загалом зміст дисертації є логічно структурованим, результати

дослідження викладені повно та послідовно, а отримані наукові положення, висновки і рекомендації узгоджуються з поставленою метою та завданнями роботи.

Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковані у 10 наукових працях, із них: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у виданні ЄС, 4 публікацій, що засвідчують апробацію результатів дослідження.

Участь автора у науково-комунікативних заходах свідчить про ознайомлення наукової спільноти з результатами дисертаційного дослідження. Кількість опублікованих праць відповідає вимогам, що встановлені щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Суттєву науково-практичну значимість мають розроблені автором пропозиції щодо вдосконалення механізмів державного стимулювання та підтримки розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, зокрема в процесі формування й реалізації державної та регіональної політики, а також налагодження ефективної взаємодії малого і середнього підприємництва з органами державної влади та місцевого самоврядування; окремі положення роботи можуть бути застосовані в освітній діяльності закладів вищої освіти та системі підвищення кваліфікації державних і муніципальних службовців, а також у консультативно-інформаційній роботі для інформування підприємців щодо наявних програм підтримки та можливостей співпраці з органами державної влади.

Практичну значущість результатів дослідження підтверджено: Департаментом економічного розвитку, екології та енергозбереження Івано-Франківської міської ради (довідка № 22/2025 від 14.05.2025 р.); Верховною радою України, народним депутатом (довідка № 1308/2 від 14.08.2025 р.); ГО «Східно-Європейська спілка науковців» (довідка № 58/2025 від 28.08.2025 р.); Прикарпатським національним університетом імені Василя Стефаника (довідка № 03.04-29/18 від 11.08.2025 р.), (с. 241-246, Додаток Б).

Сукупно отримані О.Н. Біннатовим теоретичні та практичні результати дають змогу підвищити спроможність органів державної влади щодо

вдосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні в сучасних умовах.

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами вивчення рукопису дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць автора порушень академічної доброчесності не було встановлено. Використані здобувачем окремі ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Незважаючи на загальну логічність, комплексність і наукову цінність дисертаційної роботи, у ній можна виокремити низку дискусійних моментів, які не знижують загального позитивного враження, але можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових досліджень автора.

1. У дослідженні значну увагу приділено удосконаленню нормативно-правового механізму державного стимулювання розвитку МСП, проте питання узгодженості запропонованих змін із реальною адміністративною спроможністю центральних органів виконавчої влади щодо їх імплементації потребують подальшого уточнення. Зокрема, доцільним було б більш детально проаналізувати кадрові, організаційні та часові обмеження державних інституцій у процесі реалізації дерегуляційних реформ.

2. Аналіз зарубіжного досвіду державного стимулювання розвитку МСП є достатньо репрезентативним і охоплює практики економічно розвинених країн. Водночас дискусійним є питання ступеня інституційної та фінансової сумісності окремих запропонованих інструментів (зокрема інноваційних фінансових і «зелених» стимулів) з сучасними можливостями української економіки в умовах війни та бюджетних обмежень. Більш чітке розмежування коротко-, середньо- та довгострокових інструментів імплементації підвищило б прикладну цінність результатів.

3. Запропонована система інноваційних інструментів державного стимулювання розвитку МСП (онлайн-платформи, smart-субсидії, блокчейн-рішення, фіскальні сандбоксы тощо) є концептуально сучасною та перспективною. Разом із цим, у роботі обмежено розкрито ризики їх практичної реалізації, зокрема цифрову нерівність між підприємцями, недостатній рівень цифрових компетентностей, кібербезпекові загрози та

інституційну готовність органів державної влади до використання таких інструментів. Врахування зазначених аспектів могло б поглибити практичну обґрунтованість запропонованих рішень.

4. Дисертантом задекларовано важливість цифровізації та створення єдиної онлайн-платформи для МСП як ключового інструменту державного стимулювання. Разом із цим, поза увагою залишилися питання правового статусу такої платформи, моделі її управління, відповідальності за оновлення даних та захист персональної і комерційної інформації підприємців, що є принципово важливим для практичної реалізації запропонованих рішень.

5. У дисертації обґрунтовано Концепцію дерегуляції МСП і визначено стратегічні пріоритети, однак менш детально розкрито механізми моніторингу та оцінки ефективності впровадження цих заходів у повоєнний період. Дискусійним є питання, як забезпечити системний зворотний зв'язок між результатами реалізації політики та її коригуванням.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер і не применшують загальної наукової новизни та практичної значущості дисертаційної роботи О.Н.Біннатова, а радше окреслюють можливі напрями подальших досліджень.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Таким чином, за результатами вивчення тексту роботи і публікацій О.Н.Біннатова можна констатувати, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації «Механізми державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні», відповідають вимогам до такого виду досліджень, а подана дисертаційна робота є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує важливе науково-прикладне завдання, має теоретичну і практичну цінність у галузі публічного управління та адміністрування.

З урахуванням актуальності, ступеня новизни, обґрунтованості висновків та рекомендацій, наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація О.Н. Біннатова відповідає галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування, вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових

установах)», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами) та вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», Вимогами до оформлення дисертації наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а її автор, Біннатов Олег Назімович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
професор, завідувач кафедри
менеджменту, публічного управління та
адміністрування Дніпровського
державного аграрно-економічного
університету

Наталія БОНДАРЧУК